

# بررسی وضعیت کارکردهای مطبوعات در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی

مهرداد متانی<sup>۱</sup>

تاریخ پذیرش نهایی: اسفند ۹۵

تاریخ دریافت مقاله: بهمن ۹۵

## چکیده

مطبوعات به عنوان یکی از اجزای قدرتمند جامعه مدنی و تاثیرگذار بر افکار عمومی نقش بسیار مهمی در واداشتن حکومت به پاسخ‌گویی بر عهده دارند. به همین منظور هدف اصلی این پژوهش بررسی وضعیت کارکردهای مطبوعات در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی است. جامعه آماری تحقیق شامل خبرنگاران و شهروندان استان مازندران بوده که از بین خبرنگاران، تعداد ۶۶ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، و ۳۸۴ نفر از شهروندان به روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند انتخاب شدند. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی است و به لحاظ ماهیت و روش توصیفی از نوع پیمایشی است. برای اندازه‌گیری کارکردهای مطبوعات پرسشنامه محقق ساخته با طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شد. به منظور روایی ابزار سنجش، سوالات متناسبی برای هر یک از متغیرهای تحقیق از مبانی نظر استخراج که مورد تایید صاحب‌نظران قرار گرفت. و پایایی پرسشنامه نیز با روش آلفای کرونباخ در هر دو جامعه از ضریب قابل قبولی برخوردار بوده است. و برای آزمون فرضیه‌ها با توجه به نرمال بودن داده‌ها از تی تک نمونه‌ای استفاده شد و نتایج نشان داد که مطبوعات در وضعیت جاری‌بخوبی نتوانسته‌اند در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی موثر واقع شوند، در خصوص بررسی مقایسه دیدگاه‌های خبرنگاران و سایر اقشار جامعه مورد بررسی در زمینه کارکردهای مطبوعات، یافته‌ها نشان داد که بین دیدگاه این دو جامعه تفاوت اندکی وجود دارد به گونه‌ای که از نگاه خبرنگاران، مطبوعات تا حدودی توانسته‌اند در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی موثر واقع شوند، در حالیکه از نگاه سایر اقشار جامعه که به مطالعه مطبوعات می‌پردازند کارکردهای مطبوعات ضعیف بوده است.

**واژگان کلیدی:** مطبوعات، پاسخ‌گویی عمومی، خبرنگاران.

۱- استادیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قائمشهر، قائمشهر، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: mehrdadmatani@yahoo.com

## مقدمه

پاسخ‌گویی عمومی از مفاهیمی است که مقبول همه است و در گفتمان سیاسی و ادبیات خطمشی‌گذاری بسیار مورد استفاده می‌باشد. در واقع، موضوع پاسخ‌گویی در بخش خصوصی همواره مورد توجه بوده و کوشش شده تا با ایجاد ساختارها و شیوه‌های مناسب تحقق این امر میسر شود. اما در بخش عمومی موضوع پاسخ‌گویی اهمیت دو چندانی پیدا می‌کند، چرا که در اینجا بحث مصالح و منافع عمومی مطرح می‌شود تغییر پارادایم اداره و ظهور شیوه‌های نوین حکومت‌داری، مسئله پاسخ‌گویی با شدن بیشتری مطرح کرده است و در واقع تحت پارادایم جدید مدیریت‌گرایی، دولت و سازمان‌های عمومی در معرض آزمون‌های جدی‌تری از پاسخ‌گویی و پرسش مسئولیت قرار دارند. هدف پاسخ‌گویی به معنای عام آن همان اطلاع شهروندان از چرایی و چگونگی تصمیمات و اقدامات مجریان و کارگزاران است. طبق نظر آکویین پاسخ‌گویی سه هدف عمده دارد: پاسخ‌گویی به عنوان ابزار کنترل دولت، پاسخ‌گویی به عنوان تضمین استفاده صحیح از منابع عمومی و پاسخ‌گویی ابزاری برای بهبود خدمات دولتی. (فقیهی، ۲۰۰۱).

پاسخ‌گویی ویژگی یک دولت خوب خواهد بود، دولت خوب به گفته ویلسون، دولتی است که هم قدرت دارد و هم پاسخ‌گو است. مادام که قدرت با مسئولیت همراه باشد، خطری وجود ندارد. پاسخ‌گویی در بخش دولتی مبتنی بر این فرض است که تصمیمات کارگزاران و رفتار آنها همواره تاثیر شدیدی بر جوامع می‌گذارد، بنابراین در چنین وضعیتی که شهروندان به شدت از رفتار کارگزاران متاثر می‌شوند، چگونه می‌توان تصمیمات و رفتار کارگزاران را برای تامین منافع مردم هدایت کرد و اطمینان یافت که سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی دولت در راستای منافع عمومی گام بر می‌دارند. از اینرو باید با تقویت پاسخ‌گویی در بخش دولت، تضمین تامین منافع عموم را حداکثر کرد، زیرا در هر جامعه‌ای مردم تسهیل‌کننده و هدف توسعه هستند و آنان قدرت، منابع و منافع متفاوتی دارند و

چنانچه دولت بخواهد، دولتی کارآمد باشد، باید نماینده و پاسخ‌گویی همه آنان باشد. پاسخ‌گویی سبب شفافیت دولت می‌شود و دولت را به دولت شفاف تبدیل می‌کند. در اندیشه دولت خوب به جهت آنکه مدیران در آینه شبکه‌های اجتماعی ارتباطات و اطلاعات قرار دارند (ظرف بلورین)، باید به راهبرد دولت شفاف و مدیر صادق روی آورد. با روی آوردن به راهبرد صداقت به قول دایسون، مدیران در گذر زمان به این نکته خواهند رسید که این راهبرد، نه تنها مخرب و بی‌فایده نیست، بلکه خواهد توانست چهره و اعتبار سازمان را نزد جامعه و شهروندان بهبود بخشد و بر مشروعیت آن بیافزاید. (دانیایی‌فرد، ۱۳۸۲)

ابزارهای مختلفی برای پاسخ‌گو ساختن کارکنان بخش عمومی وجود دارد، به کارگیری همزمان ابزارهای مختلف از سوی کشورها، به عنوان مفهوم چند بعدی در جهت نیل به نظام پاسخ‌گویی مناسب هم محتمل و هم مطلوب است. در این حالت، مجموعه‌ای از موسسات مانند انجمن‌های محلی، کمیته‌های حسابرسی عمومی و رسانه‌ها می‌تواند به عنوان ابزار، یا به کار گیرنده ابزار مورد استفاده قرار گیرند، ولی یک ابزار مشخص الزاماً به معنای به کارگیری موثر آن نیست. (ترنر، ۱۳۷۹)

مطبوعات و رسانه‌های گروهی یکی از اهرم‌های موثر بر پاسخ‌گویی دولت و بیان‌کننده خواسته‌های مردم به شمار می‌روند، این ابزار اجتماعی در یک نظام مردمی، امکان تبادل افکار و اطلاعات را فراهم می‌کند و دولت و مردم را در جریان مواضع و خواسته‌های یکدیگر قرار می‌دهد. (هاشمی، ۱۳۷۴)

## بیان مسئله

از آنجائی که امروزه یکی از مهم‌ترین زیر بناهای ساختار ارتباطی و اطلاعاتی در دنیا بر عهده رسانه‌هاست، کاربرد این وسایل در زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بیش از پیش شده است. روابط موجود میان دولت - ملت در هیچ مقطعی از تاریخ به اندازه دوران معاصر نبوده است، چنانکه می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین عوامل در سیاسی شدن جوامع،

مسئولیت و جوابگویی می‌داند. (اوکونل، ۲۰۰۵ص ۸۶) به نظر می‌رسد پاسخ‌گویی عمومی از مفاهیم کلانی است که مجموعه‌ای از معانی مثبت را در خود دارد و تعریف دقیق آن مشکل است. با این حال به منظور سنجش این متغیر ناگزیر از به کارگیری یک تعریف قراردادی و محدود کننده باشیم. در این تحقیق پاسخ‌گویی عمومی الزام دولت، مسولان حکومت و سازمان‌های دولتی نسبت به توضیح و توجیه اقدامات و تصمیمات خود به مردم و نمایندگان آنها تعریف می‌شود.

### گونه‌های پاسخ‌گویی در بخش دولتی

رمزک مدلی ارائه می‌دهد که براساس آن پاسخ‌گویی به گونه های «سیاسی»، «قانونی»، «سازمانی» و «حرفه‌ای» قابل تفکیک است. جدول شماره ۱ گونه‌های چهارگانه پاسخ‌گویی را نشان می‌دهد. (جدول ۱)

#### پاسخ‌گویی سازمانی

به نظارت‌های درونی سازمان گفته می‌شود. در این نوع پاسخ‌گویی که مبتنی بر روابط فرادست و فرودست است، مدیران بر عملکرد کارکنانی که اغلب اختیار اندکی دارند، نظارت می‌کنند. نظارت‌های مستقیم و بازبینی ادواری عملکرد، مصادیق روشنی از پاسخ‌گویی سازمانی است. همچنین تدوین مقررات، بخشنامه‌های سازمانی و دیگر ساز و کارهای نظارتی که اختیارات کارکنان را محدود می‌کند، در زمره این نوع پاسخ‌گویی قرار می‌گیرند.

#### پاسخ‌گویی قانونی

در برگیرنده نظارت‌های بیرونی بر عملکرد است که هدف آن انطباق عملکرد با الزامات قانونی و قوانین اساسی است. اساس پاسخ‌گویی قانونی بر روابط موکل/ وکیل نهاده شده است. سوال این است که آیا وکیل انتظارات موکل را تأمین کرده است؟ این پاسخ‌گویی اغلب از راه رسیدگی‌های ویژه نظیر نظارت‌های تقنینی، میزبانی‌های مالی و برنامه‌ای و بازرسی‌های بیرونی صورت می‌گیرد.

گسترش وسایل ارتباط جمعی و رسانه‌هاست. از این منظر کارکرد رسانه‌ها در تعامل و تقابل با دو حوزه قدرت و عرصه عمومی مورد بررسی قرار می‌گیرد. یعنی از یکسو رسانه‌ها با انعکاس اخبار و اطلاعات در واقع میان اجزای سازنده عرصه عمومی ارتباط برقرار می‌کنند و با افزایش سطح آگاهی عمومی مبادرت به مهندسی افکار عمومی می‌نمایند و از سوی دیگر با جمع‌آوری و انعکاس نظرات، انتقادات و عقاید مردم و مسئولان، ارتباط میان حکومت کنندگان (دولت) و حکومت شوندگان (مردم) را برقرار می‌سازند (صالحی، ۱۳۸۶). به همین منظور هدف اساسی این پژوهش بررسی وضعیت کارکردهای مطبوعات در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی است. که در این راستا کارکرد مطبوعات در سه زمینه؛ نظارت و دیده‌بانی، اطلاع‌رسانی و آموزشی و همگن‌سازی و جریان‌سازی افکار عمومی مورد بررسی قرار گرفته است.

### مبانی نظری تحقیق

پاسخ‌گویی عمومی از نشانه‌های اداره مدرن و دموکراتیک می‌باشد. اگر آنهایی که قدرت دارند در رابطه با اعمال، اشتباهات و تصمیم‌گیری‌های خود به مردم پاسخ‌گو نباشند، دموکراسی و مردم‌سالاری در حد حرف و شعار باقی می‌ماند. بنابراین پاسخ‌گویی عمومی به عنوان یک نهاد، مکمل مدیریت دولتی در یک حکومت دموکراتیک و مردم‌سالار می‌باشد. (بوونس، ۲۰۱۰)

تعریف پاسخ‌گویی عمومی

از منظر جامعه‌شناسی می‌توان پاسخ‌گویی عمومی را این‌گونه تعریف کرد: "یک رابطه اجتماعی که در آن یک بازیگر الزام دارد که اقدامات و عملکرد خود را برای دیگران مهم توضیح دهد و توجیه کند. (روزمک، ۱۹۹۸ص ۶) اوکونل عقیده دارد، پاسخ‌گویی عمومی وقتی وجود دارد که خدمات عمومی با کیفیت بالا، هزینه پایین و روش مناسب ارائه شوند. (کوپل، ۲۰۰۵ص ۱۰۷). کوپل نیز پاسخ‌گویی عمومی را متشکل از پنج بعد شفافیت، تعهد، کنترل‌پذیری،

### پاسخ‌گویی حرفه‌ای و سیاسی

پاسخ‌گویی حرفه‌ای جنبه درونی و پاسخ‌گویی سیاسی جنبه بیرونی دارد. تفاوت میان پاسخ‌گویی حرفه‌ای و سیاسی را در منبع تعیین استاندارد عملکرد می‌توان یافت. به عبارت دیگر، باید دید چه کسی استاندارد عملکرد را که مبنای قضاوت برای پاسخ‌گویی است، تعیین خواهد کرد.

در پاسخ‌گویی حرفه‌ای منبع استاندارد عملکرد، قضاوت شخصی فرد کارمند است. حال آنکه در پاسخ‌گویی سیاسی این منبع، دیگرانند و نه خود شخص. در نظام‌های پاسخ‌گویی حرفه‌ای استقلال افراد برای تصمیم‌گیری‌ها کم و بیش حفظ می‌شود و عملکرد آنان با هنجارهای حرفه‌ای، اعتقادات و تجارب آنان مورد قضاوت قرار می‌گیرد. (فقیهی، ۱۳۸۱) در پاسخ‌گویی سیاسی مدیران به خواسته‌های مقامات سیاسی یعنی منتخبان مردم، هم‌چنین گروه‌های ذی‌نفع و سایر نهادهای سیاسی جوابگو می‌شوند. به عبارتی دیگر پاسخ‌گویی سیاسی، نظارت صاحبان و مالکان اصلی سازمانها بر عملکرد مدیران است. در هر یک از انواع چهارگانه پاسخ‌گویی، ارزشها و انتظارات رفتاری ویژه‌ای مورد تأکید است. (فتاحی و واثق، ۱۳۸۶)

یکی از صاحب‌نظران (مارشال، ۱۹۸۷) پاسخ‌گویی را به پاسخ‌گویی دموکراتیک، پاسخ‌گویی قانونی و پاسخ‌گویی مالی طبقه‌بندی کرده است. صاحب‌نظر دیگری (لاوئن و روز، ۱۹۹۱) پاسخ‌گویی را به پاسخ‌گویی مالی، پاسخ‌گویی حرفه‌ای کارکنان سازمان‌های دولتی، پاسخ‌گویی قانونی و پاسخ‌گویی عمومی طبقه‌بندی کرده است. پاسخ‌گویی عمومی که در برابر شهروندان خارج از سازمان صورت می‌گیرد، برای مثال وزیر یا نماینده مجلس ممکن است در برابر عامه مردم در خصوص فعالیت‌های فسادآور درون وزارت یا حیطه کاری خود پاسخ‌گو باشد. این پاسخ‌گویی ترکیبی از پاسخ‌گویی‌های زیر است.

الف. پاسخ‌گویی غایی سیاسی: چراکه فرض می‌شود نهادهای عمومی مشروعیت غایی خود را از شهروندان کسب می‌کنند.

ب. پاسخ‌گویی در برابر ارباب رجوع: زیرا شهروندان به طور طبیعی دریافت‌کننده خدمات سازمان‌های بخش عمومی‌اند.

در این تحقیق پاسخ‌گویی عمومی الزام دولت و مسئولان حکومت و سازمان‌های دولتی نسبت به توضیح و توجیه اقدامات و تصمیمات خود به مردم و نمایندگان آنها تعریف می‌شود.

### مطبوعات و پاسخ‌گوئی نظام سیاسی

مطبوعا در کنار احزاب سیاسی و گروه‌های ذینفع، از اجزای تشکیل‌دهنده جامعه مدنی به شمار می‌روند و نقش واسطه و میانجی را میان افکار عمومی و نظام سیاسی، مرکب از قوای سه‌گانه و دیگر تشکیلات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایفا می‌کنند. نقش چنین واسطه‌هایی بسته به نوع نظام سیاسی و میزان استقلال جامعه مدنی متفاوت است، اما در مجموع همگی آنها، به ویژه رسانه‌ها در تامین خواسته‌های جامعه و واداشتن حکومت به پاسخ‌گویی نقش اصلی برعهده دارد به گونه‌ای که در صورت فقدان آنها حکومت می‌تواند به راحتی از تامین تقاضاهای جامعه و گروه‌ها خودداری کند و یا مردم برای بیان خواسته‌هایشان دست به رفتارهای خشن بزنند. در هر حال رسانه‌ها بعنوان عضوی از جامعه مدنی و واسطه‌ای میان افکار عمومی و حکومت، از سویی به ساختن افکار و عقاید جامعه می‌پردازند و آنها را نسبت به عملکرد حکومت بسیج می‌کنند و از سویی دیگر به طور مستقیم با بیان و تجمیع تقاضاهای جامعه و گروه‌های مختلف و نظارت بر عملکرد حاکمان نسبت به برآورده سازی انتظارات و عدم کجروی نهادهای رسمی اقدام می‌نمایند. (رهبری، ۱۳۸۴) رسانه‌های جمعی و به ویژه مطبوعات به عنوان یک نهاد اجتماعی و مدنی همواره از عوامل و متغیرهای مهم در بحث نظارت بر محیط و حراست از آن از طریق اطلاع رسانی، آگاهی بخشی و تحلیل و تفسیر و نقد رویدادها بوده‌اند. (مک کوئیل، ۱۳۸۳) تا جایی که هارولد لاسول سه نقش عمده برای رسانه‌ها را مشخص و تعریف کرد.

خروج جوامع از عصر محدوده‌های جدا را موجب می‌گردند. (ذاکری، ۱۳۹۰)

۳- انتقال میراث فرهنگی (نقش آموزشی): در این نقش، معیارهای خاصی برای انتقال به جوامع دیگر هم انتقال می‌یابند، وسایل ارتباط جمعی، عقاید مربوط بهدموکراسی، آزادی فردی، حقوق بشر و غیره را به عنوان بهترین معیارهای نظام حاکم در غرب پابرجا نگه می‌دارند و در دنیا ترویج می‌کنند. اطلاع‌رسانی درباره یک موضوع و ابعاد مختلف آن و آگاه کردن افکار عمومی از کارکردهای رسانه‌های جمعی است. این کارکرد بیشتر از طریق برنامه‌هایی چون اخبار، گفتگوها، سخنرانی یا بحث‌های کارشناسی امکان‌پذیر است.

ویلبر شرام نیز نخستین نقش رسانه‌ها را نقش نگهدارنده می‌داند. (معمد نژاد، ۱۳۸۶) ادmond برک، با تاکید بر نقش نظارتی و دیده‌بانی رسانه‌ها در دفاع از منافع عمومی و تغییر و اصلاح رویه‌های نادرست امور اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، رسانه‌ها را رکن چهارم دموکراسی نامید. بدین مضمون که رسانه‌ها کمتر از دیگر قوا در نظام‌های مردم‌سالار یعنی قوای مقننه، قضائیه و مجریه قرار می‌گیرد (معمد نژاد، ۱۳۸۶) و به‌ایفای نقش‌های ارتباطی، اطلاع‌رسانی، اطلاع‌یابی و نظارت همگانی برای پیشگیری از مشکلات و چالش‌ها و نقد روندها، رویه‌ها و اقدامات و فعالیت‌ها می‌پردازد.

### پیشینه تحقیق

با طرح مفهوم پاسخ‌گویی در سازمان‌های دولتی مطالعات وسیعی در داخل ایران درباره بررسی عوامل موثر بر بهبود نظام پاسخ‌گویی در سازمان‌های دولتی انجام شده است،

دانایی‌فرد (۱۳۸۱)، در تحقیقی به بررسی پاسخ‌گویی در سازمان‌های دولتی: آیا فناوری اطلاعات پاسخ‌گویی را افزایش می‌دهد؟ پرداخته است. در این تحقیق ضمن نگاهی اجمالی به مقوله فناوری اطلاعات عناصر اصلی در اصلاح بخش دولتی و چگونگی تاثیر این فناوری بر پاسخ‌گویی بررسی و با نگاهی به ایران نتیجه‌گیری کرد

۱- نظارت بر محیط: نظارت بر محیط و ضرورت هماهنگی افراد با دگرگونی‌های جامعه و لزوم انتشار در جامعه را توجیه می‌کند. برای آنکه انسان بهتر بتواند به زندگی جمعی ادامه دهد و در صحنه فعالیت‌های اجتماعی راه مناسب‌تر را برگزیند و مسئولیت‌های خود را با آگاهی کامل به عهده گیرد. باید همیشه در جریان حوادث و اتفاقاتی که هر لحظه در محیط اطراف و در دنیای بزرگ او روی می‌دهند قرار داشته باشد.

۲- همگن‌سازی و جریان‌سازی افکار عمومی: وسایل ارتباطی در عین حال که باعث نشر اطلاعات می‌گردد، موجب استاندارد شدن آنها نیز می‌شود، دانیل لرنر در این زمینه خاطر نشان می‌سازد که وسایل ارتباط جمعی موجب افزایش پدیده‌ای تحت عنوان تحرک روانی می‌گردد یا همچنین موجب ایجاد پدیده دیگری تحت اصطلاح یگانگی عاطفی می‌شود که وی آن را به مثابه ایستاری روانی در نوسازی موثر می‌داند. یگانگی عاطفی در نظر لرنر به معنای قدرت تطابق با محیط مشحون از دگرگونی، در وضعیت‌های مختلف و متغیر است. بنابراین وسایل ارتباط جمعی اولاً باعث آموزش درک وضعیت‌های مختلف می‌شود و ثانیاً با برانگیختن تخیل، افراد را به جای کسانی قرار می‌دهند که کارگردان قضایا هستند (روشه، ۱۳۸۱). یگانگی عاطفی که لرنر از آن صحبت می‌کند عبارت از آن حالتی است که فرد توانایی آن را داشته باشد که خود را به جای دیگری قرار دهد، طرف مقابل و نقش او را به سرعت درک کند و به دنبال آن خود را با افراد متفاوت از یکدیگر و متفاوت از خود تطبیق دهد. جامعه مدرن امروزی، با وسعت و پیچیدگی‌اش، بازیگران اجتماعی را مجبور به داشتن روابط متعدد و سریع با اشخاص متفاوت ناآشنا در نقش‌های مختلف می‌کند. لسول وظایف سازمان‌های ارتباطی را مراقبت از محیط، ایجاد همبستگی بین اجزای گوناگون جامعه در پاسخ به محیطی که در آن انتقال میراث فرهنگی از نسلی به نسل دیگر صورت می‌گیرد، می‌داند. (ساروخانی، ۱۳۸۴) وسایل ارتباط جمعی نزدیکی سلیقه‌ها، خواسته‌ها و انتظارات تمامی ساکنان یک جامعه را موجب می‌شوند.

داده‌اند که در آن شناخت خوانندگان مطبوعات و بررسی ویژگی‌های فردی و اجتماعی آنان، انگیزه‌های مطالعه و نوع و میزان مطالبی که خوانده می‌شود از اهداف تحقیق به شمار می‌رفت، و نتایج نشان داد که حدود ۷۰٪ افراد مطبوعات را مطالعه می‌کنند. (حقیقتیان، ۱۳۸۸)

باقرزاده (۱۳۸۲) در تحقیقی به بررسی آسیب شناسی نظام پاسخ‌گویی در سازمان‌های دولتی پرداخته است. فقیهی (۱۳۸۱) در تحقیقی به بررسی نظام‌های پاسخ‌گویی در بخش دولتی "دیدگاه تطبیقی" پرداخته است. جیبی (۱۳۸۲) در تحقیقی به بررسی حق آگاهی مردم بعنوان یک حق اساسی پرداخته است و محقق در این تحقیق حق جستجو یا دسترسی به اطلاعات را یکی از ضروری‌ترین عناصر آزادی بیان دانست و از سوی دیگر مردم سالاری نیز بدون تضمین حق آگاهی نمی‌تواند متضمن آینده‌ی روشن باشد. رحیمی (۱۳۸۴) در تحقیقی به بررسی پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی با تاکید بر توانمندسازی دریافت‌کنندگان خدمات دولتی و ارائه یک الگوی مناسب پرداخته است. که محقق در این تحقیق آموزش و پرورش و رسانه‌های گروهی را بعنوان یکی از راه‌های توانمندسازی شهروندان و تاثیر آن بر کارآمدی نظام پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی در نظر گرفت.

هانگ (۲۰۰۲)، در تحقیق به بررسی نقش رسانه‌های جمعی در ایجاد جامعه مدنی در ویتنام پرداخته است. در تحقیقی دیگری همین محقق به نقش رسانه‌های جمعی و فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی در ایجاد شفافیت و پاسخ‌گویی در حکومت‌ها به عنوان مولفه‌های اصلی حکمرانی خوب پرداخته شده است. وانگ (۲۰۰۵) در تحقیقی به بررسی میزان شفافیت در حکومت‌های محلی و حرکت آنها به سوی حکومت داری خوب پرداخته است. بررسی ادبیات تحقیق در زمینه رسانه‌ها و پاسخ‌گویی بیانگر این امر است که تاکنون تحقیق میدانی در خصوص نقش رسانه‌های جمعی در پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی صورت نگرفته است.

که تاثیر فناوری اطلاعات در پاسخ‌گویی ترکیبی و غیرخطی است. جلیلی (۱۳۸۹)، در تحقیقی به بررسی پاسخ‌گویی و اثربخشی نظام‌های نظارتی پرداخته است. قلی‌پور (۱۳۸۵)، به تحلیل رابطه پاسخ‌گویی عمومی و برون‌سپاری در سازمان‌های عمومی پرداخته است یافته‌های پژوهشی او نشان داد که پس از پیمان‌سپاری وضعیت پاسخ‌گویی عمومی بهبود یافته است. رهبری (۱۳۸۶) در تحقیقی نظری به بررسی رسانه‌ها و پاسخ‌گویی نهادهای حکومتی پرداخته است و یافته‌های نظری او نشان داد که رسانه‌ها بعنوان یکی از اجزای قدرتمند جامعه مدنی و تاثیرگذار بر افکار عمومی نقش‌های سیاسی و غیرسیاسی مهمی بر عهده دارند که یکی از عمده‌ترین آنها وا داشتن حکومت به پاسخ‌گویی است. واعظی و آزمندیان (۱۳۹۰)، در تحقیقی با عنوان مدل پاسخ‌گویی سه بعدی: نگاهی متفاوت به پاسخ‌گویی به بررسی کارکردهای پاسخ‌گویی در قالب رویکردهای هنجاری و توصیفی پرداخته است که بر اساس آن غالب کارکردهای پاسخ‌گویی برای سازمان‌ها و نهادهای دولتی از جمله نیروی انتظامی که دارای گستره عملکردی وسیع در جامعه هستند کاربرد داشت. ابراهیم‌پور (۱۳۸۷)، در تحقیقی به بررسی جایگاه رسانه ملی در الگوی حکمرانی پایداری در ایران پرداخته است بر اساس یافته‌های این تحقیق بخش دولتی بیشترین دخالت را در امور مختلف جامعه داشته و بخش‌های رسانه، خصوصی و عمومی در رتبه‌های بعدی قرار دارد در این میان رسانه ملی بیشترین تعامل را با بخش دولتی و کمترین را در رابطه با بخش عمومی دارد.

حسن‌پور و متانی (۱۳۹۳) در تحقیقی به بررسی رسانه‌ها و تاثیر آن بر ارتقای سطح پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی در وضعیت مطلوب پرداخته‌اند که بر اساس یافته‌های پژوهش این دو محقق، رسانه‌ها در شرایط مطلوب می‌توانند در واداشتن سازمان‌های دولتی به پاسخ‌گو بودن در قبال عملکرد خود به مردم موثر واقع شوند.

سهراب‌زاده و عبدی (۱۳۶۹). تحقیقی با موضوع بهره‌مندی شهروندان تهرانی از مطبوعات را انجام

### سوال اصلی

آیا مطبوعات توانسته‌اند از طریق کارکرد های خود در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی موثر واقع شوند؟

### سوالات فرعی:

۱- تا چه حد **مطبوعات** توانسته‌اند از طریق کارکرد نظارت و دیده بانی در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی موثر واقع شوند؟

۲- تا چه حد **مطبوعات** توانسته‌اند از طریق اطلاع رسانی و آموزش های سازنده در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی موثر واقع شوند؟

۳- تا چه حد **مطبوعات** توانسته‌اند از طریق همگن سازی و جریان سازی افکار عمومی در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی واقع شوند؟

۴- آیا بین دیدگاه‌های خبرنگاران و سایر اقشار جامعه پیرامون اثر بخشی مطبوعات در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی تفاوت وجود دارد؟

در قشر خبرنگاران ۸۵٪، در قشر خوانندگان مطبوعات ۷۷٪ به دست آمد که نشان‌دهنده ضریب بالای پایایی ابزار سنجش می‌باشد. ابزار سنجش در این پژوهش پرسش‌نامه محقق ساخته است، برای مشخص کردن ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نظیر، گروه، جنسیت و سطح تحصیلات با استفاده از طرح سوال در پرسش‌نامه اقدام شد و از طرفی برای سنجش متغیر اصلی مورد بررسی تحقیق یعنی میزان کارکرد مطبوعات بر گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی ابتدا ابعاد اصلی کارکرد مطبوعات را بر اساس مطالعات نظری مشخص کرده و آنگاه گویه‌هایی که فضای مفهومی هر یک از این ابعاد را تشکیل می‌دهند شناسایی و با کمک طیف پنج گزینه‌ای لیکرت از کاملاً موافقم با امتیاز پنج تا کاملاً مخالفم با امتیاز یک به اندازه‌گیری تاثیر کارکرد مطبوعات بر گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی پرداخته شد.

### یافته‌ها

#### الف. یافته‌های توصیفی

بر اساس داده‌های بدست آمده از آمار توصیفی از مجموع ۴۵۰ نفر نمونه آماری در نظر گرفته شده ۶۶ نفر خبرنگار (۱۴/۷ درصد) و ۳۸۴ نفر مردم عادی (تقریباً ۸۵/۳ درصد) بوده‌اند. وبه لحاظ جنسیت ۳۶۳ نفر مرد (تقریباً ۸۰/۷ درصد) و ۸۷ نفر زن (تقریباً ۱۹/۳ درصد) هستند. و از نظر سطح تحصیلات ۸۳ نفر کاردانی و کمتر (۱۸/۴ درصد)، ۲۰۴ نفر دارای مدرک کارشناسی (۴۵/۳ درصد)، ۱۱۸ نفر دارای مدرک کارشناسی‌ارشد (۲۶/۲ درصد) و ۴۵ نفر (۱۰ درصد) دارای دکتری بوده‌اند. (جدول ۲)

#### ب. یافته‌های استنباطی

نظر به مقادیر آماره به دست آمده برای آزمون کولموگروف - اسمیرنوف جدول ۳ از آنجایی که مقدار سطح معنی‌داری برای داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها بیشتر از ۰.۵/ است، لذا با سطح اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر مبنی بر نرمال بودن توزیع داده‌ها تایید می‌گردد. بنابراین با توجه به نرمال بودن داده‌ها، جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون‌های

### روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی است و بر حسب ماهیت و روش توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق شامل: الف) کلیه خبرنگاران استان مازندران که با استفاده از جدول تعیین حجم نمونه کرجسی و مورگان به تعداد ۶۶ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند ب) شهروندان استان مازندران که عموماً به مطالعه مطبوعات می‌پردازند، که به دلیل نامحدود بودن جامعه آماری با اندکی افزایش برای جبران برخی از پرسشنامه‌های بی‌پاسخ، غیر قابل استفاده و برگردانده نشده به تعداد ۴۱۵ نفر با روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند انتخاب گردیدند که در نهایت تعداد ۳۸۴ پرسش‌نامه مورد بررسی قرار گرفت. ابزار سنجش در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته است، به منظور روایی ابزار سنجش سوالات متناسبی برای هر یک از متغیرهای تحقیق از میانی نظری استخراج که مورد تایید صاحب نظران و متخصصان قرار گرفت. و پایایی پرسش‌نامه با روش آلفای کرونباخ

کارکرد نظارتی در گسترش فرهنگ پاسخگوئی عمومی موثر واقع شوند. (جدول ۵)

سوال فرعی دوم: آیا مطبوعات توانسته‌اند از طریق کارکرد آموزشی و اطلاع‌رسانی در گسترش فرهنگ پاسخ‌گوئی عمومی موثر واقع شوند؟

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

همان‌طوری که داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد بین میانگین بدست آمده و میانگین مقیاس تفاوت مشاهده می‌گردد، این تفاوت را آزمون  $t$  معنادار نشان داده است. چراکه  $t$  بدست آمده برابر با  $۹/۲۶$  - از مقدار  $t$  بحرانی با درجه آزادی ۴۴۹ در سطح  $\alpha = ۰.۰۵$  یعنی  $۱/۶۴$  کوچکتر می‌باشد. از سوی دیگر سطح معنی‌داری بدست آمده ( $\text{sig} = 0.000$ ) از سطح آلفای  $۰.۰۵$  کوچکتر است لذا فرض تحقیق با  $۹۵$  درصد اطمینان رد می‌شود پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت که مطبوعات در وضعیت جاری بخوبی نتوانسته‌اند از طریق کارکرد اطلاع‌رسانی و آموزشی در گسترش فرهنگ پاسخ‌گوئی عمومی موثر واقع شوند. (جدول ۶)

سوال فرعی سوم: آیا مطبوعات توانسته‌اند از طریق کارکرد همگن‌سازی و جریان‌سازی افکار عمومی در گسترش فرهنگ پاسخ‌گوئی عمومی موثر واقع شوند؟

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

همان‌طور که یافته‌ها جدول ۷ نشان می‌دهد بین میانگین بدست آمده ( $۲/۲۹$ ) با میانگین نظری ( $۳$ ) تفاوت مشاهده می‌گردد، که این تفاوت را آزمون  $t$  معنادار نشان داده است. چراکه  $t$  بدست آمده برابر با  $۱۴/۰۱$  - از مقدار  $t$  بحرانی با درجه آزادی ۴۴۹ در سطح  $\alpha = ۰.۰۵$  یعنی  $۱/۶۴$  کوچکتر می‌باشد. از سوی دیگر سطح معنی‌داری بدست آمده ( $\text{sig} = 0.000$ ) از سطح آلفای  $۰.۰۵$  کوچکتر است لذا فرض تحقیق با  $۹۵$  درصد اطمینان رد می‌شود پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت که مطبوعات در وضعیت

پارامتریک از جمله آزمون تی استیودنت استفاده شده است. (جدول ۳)

### سوال اصلی تحقیق

آیا مطبوعات توانسته‌اند از طریق کارکردهای خود در گسترش فرهنگ پاسخ‌گوئی عمومی موثر واقع شوند؟

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

همان‌طوری که یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد بین میانگین بدست آمده ( $۲/۵۸$ ) و میانگین نظری ( $۳$ ) تفاوت مشاهده می‌گردد، که این تفاوت را آزمون  $t$  معنادار نشان داده است. چراکه  $t$  بدست آمده برابر با  $۱۴/۰۱$  - از مقدار  $t$  بحرانی با درجه آزادی ۴۴۹ در سطح  $\alpha = ۰.۰۵$  یعنی  $۱/۶۴$  کوچکتر می‌باشد و از سوی دیگر سطح معنی‌داری بدست آمده ( $\text{sig} = 0.0001$ ) از سطح آلفای  $۰.۰۵$  کوچکتر است لذا فرض تحقیق با  $۹۵$  درصد اطمینان رد می‌شود پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت که مطبوعات در وضعیت جاری بخوبی نتوانسته‌اند از طریق کارکردهای خود، در گسترش فرهنگ پاسخ‌گوئی عمومی موثر واقع شوند. (جدول ۴)

سوال فرعی اول: آیا مطبوعات توانسته‌اند از طریق کارکرد نظارتی و دیده بانی درگسترش فرهنگ پاسخ‌گوئی عمومی موثر واقع شوند؟

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

همان‌طوری که یافته‌های جدول شماره ۵ نشان می‌دهد بین میانگین بدست آمده ( $۲/۸$ ) و میانگین نظری ( $۳$ ) تفاوت مشاهده می‌گردد، که این تفاوت را آزمون  $t$  معنادار نشان داده است. چراکه  $t$  بدست آمده برابر با  $۵/۰۶$  - از مقدار  $t$  بحرانی با درجه آزادی ۴۴۹ در سطح  $\alpha = ۰.۰۵$  یعنی  $۱/۶۴$  کوچکتر می‌باشد و از سوی دیگر سطح معنی‌داری بدست آمده ( $\text{sig} = 0.000$ ) از سطح آلفای  $۰.۰۵$  کوچکتر است لذا فرض تحقیق با  $۹۵$  درصد اطمینان رد می‌شود پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت که مطبوعات در وضعیت جاری بخوبی نتوانسته‌اند از طریق



### بحث و نتیجه‌گیری

یکی از ویژگی‌های نظام‌های سیاسی مردم‌سالار توانایی پاسخ‌گویی آنها در قبال عملکرد خود است. البته در این خصوص نمی‌توان انتظار داشت که حکومتی خود به تنهایی پاسخ‌گوی عمل خود باشد، بلکه چنین فرایندی از سازوکارهای اساسی برخوردار است که از آن می‌توان بعنوان نهادهای جامعه مدنی یاد کرد.

مطبوعات که بعنوان یکی از اهرم‌های موثر بر پاسخ‌گویی دولت و بیان‌کننده خواسته‌های مردم به شمار می‌روند و این رسانه اجتماعی در یک نظام مردمی، امکان تبادل افکار و اطلاعات را فراهم می‌کند و دولت و مردم را در جریان مواضع و خواسته‌های یکدیگر قرار می‌دهد (هاشمی، ۱۳۷۲). با انعکاس اخبار و اطلاعات در واقع میان اجزای سازنده عرصه عمومی ارتباط برقرار می‌کنند و با افزایش سطح آگاهی عمومی مبادرت به مهندسی افکار عمومی می‌نمایند و از سوی دیگر با جمع‌آوری و انعکاس نظرات، انتقادات و عقاید مردم و مسئولان، ارتباط میان حکومت‌کنندگان (دولت) و حکومت‌شوندگان (مردم) را برقرار می‌سازند. (صالحی، ۱۳۸۶).

به همین منظور هدف اصلی این پژوهش بررسی وضعیت کارکرد های مطبوعات در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی است که در این راستا کارکرد مطبوعات در سه حوزه نظارت و دیده‌بانی، اطلاع‌رسانی و آموزش‌های سازنده، همگن‌سازی و جریان‌سازی افکار عمومی مورد بررسی قرار گرفته است.

بر اساس داده‌های بدست آمده از آمار توصیفی این پژوهش از مجموع ۴۵۰ نفر نمونه آماری در نظر گرفته شده ۳۶۳ نفر مرد (تقریباً ۸۰/۷ درصد) و ۸۷ نفر زن (تقریباً ۱۹/۳ درصد) بوده‌اند. و همچنین از کل جامعه آماری ۶۶ نفر خبرنگاران (۱۴/۷ درصد) و ۳۸۴ نفر مردم عادی (تقریباً ۸۵/۳ درصد) بوده‌اند. و از نظر سطح تحصیلی ۸۳ نفر کاردانی و کمتر (۱۸/۴ درصد)، ۲۰۴ نفر دارای مدرک کارشناسی (۴۵/۳ درصد)، ۱۱۸ نفر دارای مدرک کارشناسی‌ارشد (۲۶/۲ درصد) و ۴۵ نفر (۱۰ درصد) دارای دکتری بوده‌اند.

جاری بخوبی نتوانسته‌اند از طریق کارکرد همگن‌سازی و جریان‌سازی افکار عمومی در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی موثر واقع شوند. (جدول ۷)

سوال فرعی چهارم: آیا بین دیدگاه‌های خبرنگاران و سایر اقشار جامعه پیرامون اثر بخشی مطبوعات در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی تفاوت وجود دارد.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

همان‌طور که در جدول ۸ ملاحظه می‌گردد، میانگین کارکرد مطبوعات در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی در گروه خبرنگاران برابر با ۳/۰۵، انحراف از معیار برابر با ۰/۳۷ و در گروه افراد عادی برابر با ۲/۴۹ با انحراف از معیار ۰/۶۴ است که با توجه به آماره‌ی  $t$  که برابر با ۹/۸۴ بوده و مقدار  $\text{Sig.}$  که کمتر از ۰/۰۵ است نتیجه می‌گیریم که بین میانگین این دو گروه اختلاف معنی‌داری وجود دارد.

میانگین کارکرد نظارت و دیده‌بانی در گروه خبرنگاران برابر با ۳/۰۳، انحراف از معیار برابر با ۰/۶۴ و در گروه افراد عادی برابر با ۲/۷۶ با انحراف از معیار ۰/۸۵ است که با توجه به آماره‌ی  $t$  که برابر با ۲/۹۸ بوده و مقدار  $\text{Sig.}$  که کمتر از ۰/۰۵ است نتیجه می‌گیریم که بین

میانگین این دو گروه اختلاف معنی‌داری وجود دارد.

میانگین کارکرد آموزشی در گروه خبرنگاران برابر با ۳/۰۸، انحراف از معیار برابر با ۰/۵۶ و در گروه افراد عادی برابر با ۲/۵۶ با انحراف از معیار ۰/۸۴ است که با توجه به آماره‌ی  $t$  که برابر با ۶/۴۰ بوده و مقدار  $\text{Sig.}$  که کمتر از ۰/۰۵ است نتیجه می‌گیریم که بین میانگین این دو گروه اختلاف معنی‌داری وجود دارد.

میانگین کارکرد همگن‌سازی و جریان‌سازی افکار عمومی در گروه خبرنگاران برابر با ۳/۰۴، انحراف از معیار برابر با ۰/۷۹ و در گروه افراد عادی برابر با ۲/۱۶ با انحراف از معیار ۱/۱۶ است که با توجه به آماره‌ی  $t$  که برابر با ۷/۶۹ بوده و مقدار  $\text{Sig.}$  که کمتر از ۰/۰۵ است نتیجه می‌گیریم که بین میانگین این دو گروه اختلاف معنی‌داری وجود دارد. (جدول ۸)

و رسانه‌های گروهی را بعنوان یکی از راه‌های توانمندسازی شهروندان و تاثیر آن بر کارآمدی نظام پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی در نظر گرفت.

هانگ (۲۰۰۲)، در تحقیق به بررسی نقش رسانه‌های جمعی در ایجاد جامعه مدنی در ویتنام پرداخته است. در تحقیقی دیگری همین محقق به نقش رسانه‌های جمعی و فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی در ایجاد شفافیت و پاسخ‌گویی در حکومت‌ها به عنوان مولفه‌های اصلی حکمرانی خوب پرداخته شده است

دانایی‌فرد (۱۳۸۱)، در تحقیقی به بررسی پاسخ‌گویی در سازمان‌های دولتی: ایا فناوری اطلاعات پاسخ‌گویی را افزایش می‌دهد پرداخته است. در این تحقیق ضمن نگاهی اجمالی به مقوله فناوری اطلاعات عناصر اصلی در اصلاح بخش دولتی و چگونگی تاثیر این فناوری بر پاسخ‌گویی بررسی و با نگاهی به ایران نتیجه‌گیری کرد که تاثیر فناوری اطلاعات در پاسخ‌گویی ترکیبی و غیرخطی است.

رهبری (۱۳۸۶)، در تحقیقی نظری به بررسی رسانه‌ها و پاسخ‌گویی نهادهای حکومتی پرداخته است و یافته‌های نظری او نشان داد که رسانه‌ها بعنوان یکی از اجزای قدرتمند جامعه مدنی و تاثیرگذار بر افکار عمومی نقش‌های سیاسی و غیر سیاسی مهمی بر عهده دارند که یکی از عمده‌ترین آنها وا داشتن حکومت به پاسخ‌گویی است.

نتایجی که حسن‌پور (۱۳۹۳)، رحیمی (۱۳۸۴)، هانگ (۲۰۰۲) و رهبری (۱۳۸۶) در تحقیق خود گرفته‌اند نشان داد که رسانه‌ها از جمله مطبوعات در وضعیت مطلوب این قابلیت را دارند که بتوانند سازمان‌های دولتی را ملزم به پاسخ‌گویی نمایند اما نتایج تحقیق حاضر در وضعیت جاری نشان داد که کارکردهای مطبوعات در وضعیت جاری بخوبی نتوانسته‌اند در ملزم نمودن سازمان‌های دولتی به پاسخ‌گویی در قبال عملکرد خود موثر واقع شوند، که این کارکرد ضعیف نیاز به بررسی دارد و می‌توان پیش‌بینی کرد که مطبوعات در انجام وظائف خود با موانعی مواجه‌اند، به همین منظور پیشنهادهای زیر توصیه می‌شود:

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد که مطبوعات بعنوان عضوی از جامعه مدنی و واسطه میان افکار عمومی و حکومت که وظیفه‌ی برآورده ساختن تقاضاهای جامعه و گروه‌ها را از طریق بیان و پیگیری آنها بر عهده دارند، در وضعیت جاری نتوانسته‌اند بخوبی ایفای نقش کنند. از یک طرف باید اظهار داشت که تحقیقات متعدد نشان داده اند که وسایل ارتباط جمعی باعث نزدیک شدن سلیقه‌ها، خواسته‌ها و انتظارات افراد یک جامعه می‌شود یعنی رسانه‌ها نقش همگن سازی دارند و همچنین به کارگیری رسانه‌ها باعث افزایش مشارکت اجتماعی به عنوان یکی از شاخص‌های احساس تعلق به جامعه می‌شود. (ساروخانی، ۱۳۹۲).

در خصوص بررسی مقایسه دیدگاه خبرنگاران و سایر اقشار جامعه در زمینه کارکردهای مطبوعات در گسترش فرهنگ پاسخ‌گویی عمومی نتایج نشان داد که بین دیدگاه آنان تفاوت وجود دارد به گونه‌ای که از نظر مردم عادی کارکرد مطبوعات در زمینه‌های نظارت و دیده‌بانی، اطلاع‌رسانی و آموزش‌های سازنده و همگن‌سازی و جریان‌سازی افکار عمومی درجهت ملزم نمودن سازمان‌های دولتی به پاسخ‌گویی در قبال عملکرد خود به مردم ضعیف بوده است در حالی که از منظر خبرنگاران، مطبوعات تا حدودی نتوانسته‌اند از طریق کارکردهای خود سازمان‌های دولتی را ملزم به پاسخ‌گویی نمایند.

مقایسه یافته‌های این تحقیق با نتایج مطالعات پیشین قابل تامل است. حسن‌پور و متانی (۱۳۹۳) در تحقیقی به بررسی رسانه‌ها و تاثیر آن بر ارتقای سطح پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی در وضعیت مطلوب پرداخته‌اند که بر اساس یافته‌های پژوهش این دو محقق، رسانه‌ها در شرایط مطلوب می‌توانند در واداشتن سازمان‌های دولتی به پاسخ‌گو بودن در قبال عملکرد خود به مردم موثر واقع شوند.

رحیمی (۱۳۸۴) در تحقیقی به بررسی پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی با تاکید بر توانمندسازی دریافت‌کنندگان خدمات دولتی و ارائه یک الگوی مناسب پرداخته است. که محقق در این تحقیق آموزش و پرورش

سایر اصحاب رسانه و خبرنگاران دانشگاهی نیز مورد بررسی قرار گیرد، از آنجائی که ابزار اندازه‌گیری نیز عامل مهمی در سنجش متغیرها می‌باشد پیشنهاد می‌شود از ابزارهای دیگری غیر از پرسش‌نامه که تنها ابزار مورد استفاده محقق در تحقیق حاضر بوده مورد استفاده قرار گیرد.

علل ناکارآمدی مطبوعات در زمینه پاسخ‌گویی عمومی سازمان‌های دولتی در شرایط موجود مورد بررسی دقیق‌تر قرار گیرد، همچنین با توجه به تفاوت اندک دیدگاه‌های خبرنگاران و مردم عادی در خصوص کارکرد مطبوعات پیشنهاد می‌شود رویکردهای مدیران دستگاه‌های اجرائی،

جدول ۱ - گونه‌های پاسخ‌گویی در بخش دولتی

نظارت		
	بیرونی	درونی
کم	قانونی	سازمانی
زیاد	سیاسی	حرفه‌ای

میزان استقلال

جدول ۲ - اطلاعات جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان

درصد فراوانی	فراوانی	ویژگی‌های جمعیت‌شناختی	
		گروه	مدرک تحصیلی
۸۵/۳	۳۸۴	افراد عادی	
۱۴/۷	۶۶	خبرنگار	
۱۸/۴	۸۳	کاردانی و کمتر	
۴۵/۳	۲۰۴	کارشناسی	
۲۶/۲	۱۱۸	کارشناسی ارشد	
۱۰	۴۵	دکتری	
۸۰/۷	۳۸۳	مرد	جنسیت
۱۹/۳	۸۷	زن	

جدول ۳ - آزمون نرمال بودن مربوط به متغیرهای تحقیق

نتیجه آزمون	sig	آماره کولموگروف-اسمیرنف	متغیرها
نرمال است.	۰/۷۶۹	۰/۶۶۵	نظارت و دیده بانی
نرمال است.	۰/۶۵۱	۰/۷۳۷	اطلاع‌رسانی و آموزشی
نرمال است.	۰/۹۹۳	۰/۴۲۷	همگن سازی و جریان سازی

جدول ۴ - نتایج آزمون T- Test کارکردهای مطبوعات (نظارتی، آموزشی و همگن سازی)

متغیر	تعداد نمونه	میانگین بدست آمده	میانگین مقیاس	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	$\alpha$	p- value
کارکرد های مطبوعات	۴۵۰	۲/۵۸	۳	۰/۶۳	-۱۴/۰۱	۴۴۹	%۰.۵	۰/۰۰۰۱

جدول ۵ - نتایج آزمون T- Test کارکرد نظارتی و دیده بانی مطبوعات

متغیر	تعداد نمونه	میانگین بدست آمده	میانگین مقیاس	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	$\alpha$	p- value
کارکرد نظارتی	۴۴۹	۲/۸۰	۳	۰/۸۳	-۵/۰۶	۴۴۹	%۰.۵	۰/۰۰۰۱

جدول ۶ - نتایج آزمون T- Test کارکرد اطلاع رسانی و آموزشی مطبوعات

متغیر	تعداد نمونه	میانگین بدست آمده	میانگین مقیاس	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	$\alpha$	p- value
کارکرد آموزشی مطبوعات	۴۵۰	۲/۶۳	۳	۰/۸۳	-۹/۲۶	۴۴۹	%۰.۵	۰/۰۰۰۱

جدول ۷ - نتایج آزمون T- Test کارکرد همگن سازی و جریان سازی افکار عمومی مطبوعات

متغیر	تعداد نمونه	میانگین بدست آمده	میانگین مقیاس	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	$\alpha$	p- value
همبستگی اجتماعی	۴۵۰	۲/۲۹	۳	۰/۶۳	-۱۴/۰۱	۴۴۹	%۰.۵	۰/۰۰۰۱

جدول ۸ - مقایسه میانگین کارکردها مطبوعات بین خبرنگاران و سایر شهروندان با استفاده از آزمون t-مستقل

ابعاد	مداخله	تعداد	میانگین	انحراف از معیار	آماره t- مستقل	درجه آزادی	مقدار احتمال	نتیجه آزمون
گسترش فرهنگ پاسخ گوئی عمومی (نمره کلی)	خبرنگار	۶۶	۳/۰۵	۰/۳۷	۹/۸۴	۱۴۰/۲۲	۰/۰۰۰۱	معنی دار است.
	افراد عادی	۳۸۴	۲/۴۹	۰/۶۴				
کارکرد نظارت و دیده بانی	خبرنگار	۶۶	۳/۰۳	۰/۶۴	۲/۹۸	۱۰۸/۵۴	۰/۰۰۰۲	معنی دار است.
	افراد عادی	۳۸۴	۲/۷۶	۰/۸۵				
کارکرد آموزشی و اطلاع رسانی	خبرنگار	۶۶	۳/۰۸	۰/۵۶	۶/۴۰	۱۲۲/۲۰	۰/۰۰۰۱	معنی دار است.
	افراد عادی	۳۸۴	۲/۵۶	۰/۸۴				
همگن سازی و جریان سازی افکار عمومی	خبرنگار	۶۶	۳/۰۴	۰/۷۹	۷/۶۹	۱۱۹/۵۳	۰/۰۰۰۱	معنی دار است.
	افراد عادی	۳۸۴	۲/۱۶	۱/۱۶				

## فهرست منابع

- ابراهیم‌پور، حبیب و روشندل اربطانی، طاهر (۱۳۸۷). بررسی جایگاه رسانه ملی در الگوی حکمرانی پایداری در ایران. نشریه مدیریت دولتی. دوره ۱. شماره ۱.
- الوانی، مهدی و حسن دانایی فرد (۱۳۸۲). مدیریت دولتی و اعتماد عمومی. فصلنامه دانش مدیریت. شماره ۵۵.
- ترنر، مارک و هیوم، دیوید (۱۳۷۹). حکومت داری. مدیریت و توسعه. ترجمه: عباس منوریان. انتشارات: مرکز آموزش مدیریت دولتی
- جلیلی، سودابه (۱۳۸۹). پاسخ‌گویی و اثر بخشی نظام‌های نظارتی. فصلنامه مدیریت دولتی. سال اول. شماره اول.
- حبیبی، محمد حسن (۱۳۸۲). حق آگاهی مردم به عنوان یک حق اساسی. نشریه حقوق اساسی. سال اول. شماره اول.
- حقیقتیان، منصور (۱۳۸۸). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر مطالعه مطبوعات در شهرستان سمیرم. پژوهشنامه علوم اجتماعی. سال دوم. شماره چهارم.
- حسن پور، مهشید، متانی، مهرداد (۱۳۹۳). رسانه‌ها و تاثیر آن بر ارتقای سطح پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد مدیریت دولتی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم شهر
- دانایی فرد، حسن (۱۳۸۴). پاسخ‌گویی در سازمان‌های دولتی: آیا فناوری اطلاعات پاسخ‌گویی را افزایش می‌دهد. فصلنامه مدیریت و توسعه. شماره ۱۶.
- رهبری، مهدی (۱۳۸۴). رسانه‌ها و پاسخ‌گویی نهادهای حکومتی. فصلنامه پژوهش و سنجش. سال دوازدهم. شماره ۴۱.
- رحیمی، غلامرضا (۱۳۸۲). پاسخ‌گویی سازمان‌های دولتی با تاکید بر توانمندسازی دریافت‌کنندگان خدمات دولتی و ارائه یک الگوی مناسب، پایان‌نامه دکتری دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۱). جامعه‌شناسی ارتباطات. تهران. نشر: اطلاعات.
- صالحی، سید رضا (۱۳۸۶). رسانه، کارکردها و آسیب‌ها. پژوهشکده تحقیقات استراتژیک. پژوهشنامه شماره ۶.
- فقیهی، ابوالحسن (۱۳۸۱). نظام‌های پاسخ‌گویی در بخش دولتی. دیدگاهی تطبیقی. فصلنامه مطالعات مدیریت. شماره ۴۶.
- فتاحی، مهدی و بهاره واثق (۱۳۸۶). پاسخ‌گویی در سازمان‌های دولتی: ارائه چارچوبی تحلیلی برای پاسخ‌گویی عمومی، فصلنامه مدیریت و توسعه. سال هشتم. شماره ۳۲.
- قلی پور، رحمت اله (۱۳۸۷). حکمرانی خوب و الگوی مناسب دولت. تهران. مجمع تشخیص مصلحت نظام. مرکز تحقیقات استراتژیک. دانشگاه آزاد اسلامی. دفتر گسترش تولید علم
- مورین و تانکار، ورنر و جیمز (۱۳۸۱). نظریه‌های ارتباطات. ترجمه علیرضا دهقان. دانشگاه تهران
- میرسپاسی، ناصر و باقرزاده، محمد رضا (۱۳۸۵). بررسی آسیب‌شناسی نظام پاسخ‌گویی در سازمان‌های دولتی. فصلنامه پژوهشگر. شماره ۷.
- مهدیزاده، محمد (۱۳۸۴). مطالعه تطبیقی نظریه کاشت و دریافت در ارتباطات. مرکز مطالعات و تحقیقات صدا و سیما ایران.
- معمد نژاد، کاظم و رویا معتمدنژاد (۱۳۸۶). حقوق حرفه‌ای روزنامه نگاران (جلدیکم). تهران. مرکز مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- مک کوئیل، دنیس (۱۳۸۲). درآمدی بر نظریه‌های ارتباط جمعی. ترجمه پرویز اجلالی. تهران. مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- واعظی، رضا و محمدرضا آزمندیان (۱۳۹۰). مدل پاسخ‌گویی سه بعدی. نگاهی متفاوت به پاسخ‌گویی. فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی. سال ششم. شماره اول.
- Bovens, M (2010). Two concepts of accountability: accountability as a virtue & as a mechanism, West European politics, 33(5), P. 946-967
- Connel, L (2005), Program Accountability as an emergency property: the role of 65, Issue.
- Dubnick, M (2005). Accountability & the promise of performance in search of mechanisms, public performance & management review, 28(3), P. 326-417
- Hong, H.T (2002). Media and civil society in support of good governance in Vietnam, Media Asia Journal, vol.29, p:24
- Koppel, J (2005). Pathologies of accountability: ICANN and the challenge of multiple Accountabilities

disorder, public administration review, vol.65, No.1.

O, Connell L: Program accountability as an emergent property: The role of stake holders in a programs field, public administration review, vol, 65 no 1, 2005

Romzek, BS (2000). Dynamics of public sector Accountability in an Era of Ro reform international Review of Admini

Romzek, BS. & Dubnick, MJ (2010). Accountability in: J.M. hafritz (ed), International encyclopedia of public policy and administration, vol.1: A-C. West view press.

Pollitt C. Geert B (2005). Public management reform: A comparative analysis, second edition, oxford: oup